

TATJANA BLAŽEKOVIĆ: »PODACI ZA BIO-BIBLIOGRAFIJU JOSIPA ZAVRŠNIKA« — Vjesnik Historijskog Arhiva Rijeka 32/1990.

MILAN NORŠIĆ, »JOSIP ZAVRŠNIK« — Matica hrvatske Rijeka, 1991.

Pojedine povijesne ličnosti znaju biti osobito zanimljive i suvremenicima i kasnijim naraštajima te im se — ovisno o stjecaju okolnosti — ukazuje više ili manje pažnje. U hrvatskoj povjesnici 19. st. osobito se ističu brojnošću radovi o životu i djelu Josipa Jurja Strossmayera, Ante Starčevića, Josipa Jelačića, itd., a u taj red ulazi i niz Riječana znamenitih u društvenim zbivanjima u 19. stoljeću. Zanimanje za istaknute Riječane kojiput traje isprekidano (riječ je, npr., o Josipu Završniku), koji put kontinuirano (radi se, npr., o Ivanu Zajcu), a kojiput nikako (npr., o Ludoviku Adamiću).

S istraživačima je nešto više sreće imao Josip Završnik, i to utoliko više što je — barem koliko je do sada poznato — imao malo kulturnih kontakata s rodnim gradom. Zanimljivo je da se najčešće sâm imenovao na njemačkom jeziku u obliku Sauerschnigg; rjeđe se potpisivao taljanskom grafijom — Savershnigg; jednom je zabilježen i kao Zaveršnik. Svoje je ime, međutim, pisao uglavnom svojim latinskim oblikom — Josephus, ali je dosad nađeno i tri puta napisano hrvatski, i to Joso. Završnik je sâm govorio da je bio slovenskog porijekla, iz Kranjske, ali rodnim je i sebi najbližim krajem smatrao upravo Rijeku, tadašnji omanji grad na desnoj obali potoka Rječina. Tu je rođen 1769, a umro 1853. u selu Bassanello kod Padove (grob mu je danas nepoznat), gdje je živio od 1823. godine, proživjevši i sve one burne događaje izazvane velikom francuskom građanskom revolucijom, pa tako i smjenjivanje austrijske i francuske vlasti nad Rijkom.

Josip Završnik bio je visokoobrazovana ličnost; filozofiju i pravo studirao je u Zagrebu. Ušao je u vojnu službu, pa je kao vojno lice službovao u raznim krajevima i mjestima ondašnje goleme Habsburške Monarhije; tako je, između ostalog, bio i vojni sudac. Drugi su ga smatrali vatrenim Slavenom i veoma kulturnim čovjekom, što znači da se u tom području osobito isticao. Tvrdi se da je za to doba — kao pojedinac — imao jednu od veoma velikih knjižnica, osobito sa slavenskim djelima; namjeravao je biblioteku pokloniti Rijeci. Uz to, bio je pravi poliglota. Bavio se pisanjem te je djela stvarao na hrvatskome, latinskom i talijanskom jeziku. Zapravo, taj Riječanin bio je polihistor, ostavivši iza sebe — koliko se do sada zna — desetak veoma opsežnih djela, mahom neobjavljenih. Bavio se raznim temama, pored ostalog, i porijeklom Sv. Jeronima (odgovarajući barbarskom kanoniku Pietru Stancovichu (Petru Stankovici, koji je također bio polihistor), poviješću riječkog područja i Frankopana, Gundulićevim »Osmanom«, razdobljem sv. Cirila i Metoda, onomastikom, itd. U znanstvenoj i stručnoj javnosti danas se naročito ističe i vrednuje njegovo djelo u jezičnom području; međutim, možda je to i stoga što se dijelom Završnikova opusa najviše bave filolozi i književni povjesničari; redovito se naglašava šteta zbog neobjavljivanja takvih njegovih radova, jer je — po tim stručnjacima — preteča čuvene reforme Ljudevita Gaja. No, zanimljivo je da je prvi svoj rad — jednu pjesmu — na hrvatskom jeziku napisao tzv. bosansko-slavonskim pravopisom, i to u Oguulinu 1806. godine. Zanimljiva je i njegova osebujna grafija, koja bi — da je postala poznata javnosti, smatraju stručnjaci, mogla možda i presudnije utjecati na razvoj hrvatskog pisma. Štoviše, Završnik je već 1801. god. sastavio nacrt hrvatskog pravopisa, a za nas je još zanimljivije da je 1812. god. tu grafiju nazivao liburnijskom abecedom, tj. upravo imenom kraja odakle je sâm bio rodom. Zadnji, a ujedno i jedan od najvažnijih Završnikovih radova na hrvatskom jeziku nosi naslov: »Pravvopisanje illyricsno«, a objavljeno je u Padovi 1819. godine.

Ponešto šire osvrte na život i djelo J. Završnika, toga očito znamenitoga Riječanina, omogućila su nam sada dva rada koja su gotovo odjednom ugledala svjetlo dana. Prvi je objavljen tekst dr. Tatjane Blažeković, dugogodišnje veoma ugledne riječke (sada zagrebačke) znanstvene radnice i bibliotekarske savjetnice u mirovini; ona se odavno, dugo (još iz vremena rada u Naučnoj biblioteci u Rijeka, gdje se čuva jedan Završnikov rukopis) bavila Završnikom. Sada, u »Vjesniku« Historijskog arhiva Rijeka, sv. 32 za 1990. godinu, dr. Blažeković dala je sadržajno veoma zgusnut članak, i to pod naslovom: »Podaci za bio-bibliografiju Josipa Završnika« (str. 223 — 234). Pored obilnih živopisnih vijesti o tome Riječaninu, dr. Blažeković objavljuje i »Kronološki popis pisaca koji spominju J. Završnika« te kronološku bibliografiju (katalog) njegovih djela (s na-

znakom gdje se djela nalaze odnosno gdje su tiskana). Drugi je, pak, tekst omanja brošura docenta Pedagoškog fakulteta u Rijeci dr. Milana Nosića: »Josip Završnik«, koju je edirao ogranak Matice hrvatske u Rijeci, u svojoj novopokre- nutoj »Biblioteci filoloških radova«, sv. 1, kojoj je sâm dr. Nosić i urednik; knji- žica ima 30 strana uvodnog članka te tri izvoda iz priloga (str. 31—54) čiji je sâm Završnik; to su: »Od illiricnoga pravvopisanja«, »Prigovorje« (uvodni dio rukopisa »Iskustvo Vvedena u Pravvogovorene, Pravostene i Pravvopisane«), te »pjesma na csesito Povratjanje slavnoga Vojanstva oggulinske Kraine iz Voj- nice« (pretisak, s notnim materijalom). Tu je i fotokopija izvoda o Završniko- voj smrti iz padovanske knjige mrtvih, te Završnikova bibliografija i literatura o Završniku. M. Nosić ukratko je opisao neke značajnije Završnikove radove, podrobnije se osvrćući i na njegova jezikoslovna stajališta, a daje i ispravke po- dataka koji su do sada objavljeni o Završniku.

Zanimljivo je reći, između ostalog, da je T. Blažeković pronašla 32 rada koja u cjelini ili djelomice spominju Završnika, a M. Nosić nešto manje — njih 28, ali oboje ne spominju sintezu »Povijest Rijeke« (Rijeka 1988, str. 206—207), a M. Nosić ni zbornik »Rijeka« (Zagreb 1953, str. 483). Š druge strane, T. Blažeković poznaje 16 Završnikovih radova, a M. Nosić nešto više — njih 19. Tatjana Bla- žeković, međutim, ne poznaje godinu ni mjesto smrti J. Završnika, koje je, pak, Milan Nosić utvrdio. Ima i drugih podataka koji nisu usklađeni (npr., M. Nosić ponavlja već ranije navođene podatke da je Završnik službovao i u mjestu koje se zove Sammariva, a T. Blažeković kaže da je to zapravo Hanibal markiz Som- mariva, konjički general, u čijem je garnizonu Završnik službovao), iako su se oba autora služili uglavnom sličnom literaturom i izvorima, a jednom i drugo- me pri ruci je bila i svojevrсна Završnikova autobiografija. No, ta je raznolikost sasvim prirodna, jer je riječ o znanstvenim djelima, a, naravno, Završnikov ži- vot i rad zaslužuju i dalje svestrano istraživanje i obradu. Oba autora isprav- ljaju neke netočnosti u literaturi.

Ovdje se, međutim, javlja i zanimljiva koincidencija — da dva znanstvena radnika u isti mah istražuju, trude se, proučavaju život i djelo iste ličnosti, koja ima određeno povijesno značenje. Naravno, nije to naodmet, ali, ipak se čini da ni više koordinacije ne bi bilo naodmet, već i zbog sve oskudnijeg novca, a uto- liko više što su rezultati istraživanja u oba istraživača približno slični.

Iz oba članka, međutim, očito je da je Riječanin Josip Završnik jedan od najznamenitijih hrvatskih pretpreporoditelja, poput gotovo istodobnog Vrbniča- nina s o. Krka svećenika Ivana Feretića. No, dok je Feretić — čini se — barem usmenim putem utjecao na neke svoje učenike (djela mu nisu objavljena, kao ni Završniku, Završnik je — čini se — nažalost bio bez praktičnog utjecaja na onodobnu i kasniju kulturnu i širu hrvatsku javnost — djela mu nisu objav- ljivana, a usmenim putem, čini se, nije utjecao. Tako — opet, čini se, barem za sada — nije znatnije mogao djelovati ni na život tadašnje Rijeke. Iako Za- vršnik nije, dakle, utjecao ni na hrvatski (ilirski) preporodni krug, djelo mu se ipak s pravom proučava i vrednuje. U tome smislu treba gledati i na ova dva najnovija, gotovo istodobna priloga — jedno iz ruke dr. Tatjane Blažeković, a drugo iz ruke dr. Milana Nosića. Oba — iako nevelika rada — skladno nadopu- njuju dosadašnja naša znanja o razdoblju s kraja 18. i prvih desetljeća 19. sto- ljeća, oslikavajući Završnika kao neobičnog čovjeka s vojnim životnim isku- stvom, a u duši i po htijenjima snažnim kulturnim radnikom, čija djela za ži- vota nisu mogla doći do kreativnog izražaja.

Petar Strčić

UDK 949.713

ISSN 0351-2142

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 24

ZAGREB

1991.

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

Izdavač: ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Filozofski fakultet Zagreb — Humanističke i društvene znanosti, Zagreb, Krčka ul.1

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdavanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti, tehnologije i informatike.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu R Hrvatske br. 6859 1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informacije R Hrvatske pod br. UP-547 2 — 84 — 1984.

RADOVI 24

Za izdavača
dr. Nikši Stančić

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

BOBAN mr. BRANKA, Zavod za hrvatsku povijest Zagreb
BUDAK dr. NEVEN, Filozofski fakultet Zagreb
ČORALIĆ LOVORKA, prof. Demonjina 9 Zagreb
GOLDSTEIN dr. IVO, Filozofski fakultet Zagreb
GRGIN BORISLAV, Filozofski fakultet Zagreb
HRABAK dr. BOGUMIL, Filozofski fakultet Novi Sad
JURIŠIĆ mr. IVAN, Zavod za hrvatsku povijest Zagreb
KEMBEROVIĆ HUSNIJA, prof. Sarajevo
KARAMAN dr. IGOR, Zavod za hrvatsku povijest Zagreb
KOLAR DIMITRIJEVIĆ dr. MIRA, Filozofski fakultet Zagreb
KOSTELAC ANA, student Filozofski fakultet Zagreb
KRIŽAK TIMUR, student Filozofski fakultet Zagreb
LABAŠ RENATA, student Filozofski fakultet Zagreb
LEČEK SUZANA, Zavod za hrvatsku povijest Zagreb
MIROŠEVIĆ dr. FRANKO, Školska knjiga, Zagreb
OČAK dr. IVAN, Kroflinova 38 Zagreb
PAVLIČEVIĆ dr. DRAGUTIN, Zavod za hrvatsku povijest Zagreb
POLIĆ BOBIĆ dr. MIRJANA, Filozofski fakultet Zagreb
PRLENDER mr. IVICA, Filozofski fakultet Zagreb
STRČIĆ dr. PETAR, Arhiv JAZU Zagreb